

Ростислав Семків

ПІСЛЯСЛОВО

2017

АРІЙ СВЯТКУЄ**I**

Є люди, які завжди серед нас. За всіх влад, за кращої чи гіршої фінансової ситуації, вони продовжують свою роботу — втілювати задумане, творити, писати. Таким і є Сергій Пантюк: він у процесі віддавна й кожен, хто долучається до справи, пірнає у нову хвилю нашої літератури, бачить, що він уже давно тут — на гребені ліричного переживання, азартно серфить серед киплячих бурунів поезії, експериментує з висловом, маневрує між стилями, розсипає довкола бризки яскравих образів й міради своїх химерних правд. Не прагне ні з ким змагатися чи когось повчати — просто бавиться з хвилями, міряє свої сили до сил поетичної стихії. Нові й нові аматори кидаються в солону воду регулярного віршування й більшість, відпльовуючись, подається назад на берег, а він невтомно тримається десь попереду на гребені, ловко перескакуючи з хвилі на хвилю. І стихія вже не владна над ним.

Коли в другій половині 90-их нове покоління молодих поетів та поеток заявило про себе у смолоскипівській антології «Молоде вино», Пантюк вже мав репутацію зрілого поета й був автором двох поетичних збірок «Таїнство причастя» та «Тінь Аріяни» (обидві 1994 року), Невдовзі з'явився і «Храм характерників» (1996). Для всіх нас, хто тоді входили в літературу, чи поетичним, чи прозовим, чи критичним словом, Пантюк вже був старшим поетом, проте не тим, зі старшого (Андрухович-Малкович) чи найстаршого (Ліна Костенко, Іван Драч) поколінь, а своїм — ближчим. Він також був своєрідним містком між офіційним письменництвом Спілки, звідки багато кого знав, когось цінував, а когось критикував, і актуальним молодим поетичним

середовищем, яке щойно набирало силу. Звідси він знав усіх й усіх цінував, кожного/кожну по-своєму. Тут, у «Вибраному» вміщено поему «Дев'яностіада», де двадцяти семи персонажам тогочасного процесу віддано по віршу, а решті — фінальна присвята. Це своєрідний поетичний мемуар, в якому — всі найбільш помітні (дехто й залишиться не так своїми текстами, як лише у цьому Сергієвому тексті). Й написана ця поема у тоні ліричної, майже інтимної розмови, крізь яку пробиваються іноді такі поширені на той час нотки азартного, задержуватого поетичного хуліганства.

Далі, у 2000-них й дотепер, Пантюк вже позначає зв'язок із раннім поетичним авангардом дев'яностих, уже на правах тренера, котрий не полишає гру. Тоді з'явилися досі найцікавіші його збірки «Володар вогню» (2000), «Цілунок блискавки» (2002) й особливо — «Босяцький калфа» (2003) та «Смак Бога» (2009). В них значно густіша образність, проте й збережено щемкий ліризм, притаманний більш раннім збіркам. Словом, Сергій Пантюк давно налаштував свій поетичний голос й у власній творчості набув такої потрібної кожному митцю самодостатності: він пише не з огляду на кон'юнктуру ринку чи вимогу читача, а просто, бо йому є що сказати й він прагне сказати саме це і саме зараз. Тому й продовжують з'являтися його збірки: «Соло для дрімби» (2012), «Мовизна» (2014), «Оченята кольору антрациту» та «Поранений Херувим» (обидві у 2015 році). Тому й не дивно, що пише й у інших іпостасях — як автор прози (найцікавіше — роман «Війна і ми» 2012 року) чи автор книжок для дітей (збірка «Неслухняники», по-

вісті «Вінчі й Едісон» та «Тимко і гелґотунчик Шкода). Жвавий, активний автор, в якого досить досвіду, щоб назавтра утнути ще щось навіть більш масштабне та глибоке. А ще – учасник багатьох антологій, поетичних фестивалів й імпрез і сам також організатор вельми знаного фестивалю «Віршень». Не так багато авторів, особливо це помітно тепер, здатні довго втримуватися серед хвиль літературного процесу. Пантюку це вдається — він продовжує серфити і писати.

II

Поезія Сергія Пантюка творчо реінкарнує традиції Празької школи. У цьому замилюванні прадавнім же доантичним світом, з його войовничим етосом і суворими богами, є щось від Юрія Дарагана та Олега Ольжича — всього неоромантизму, котрий шукає насаги вже не у козацькій, а більш давній княжій чи навіть ще більш архаїчній добі. У повитому млоу минулому можна відшукувати сенси та відчуття, що потрібні теперішньому. Можна моделювати його та всотувати у себе найбільш драматичні колізії найдавнішої історії:

*Мене малим згубили у ступу,
Коріння трав ступні мої затисло.
Мовчать зірки, немов магічні числа,
Надію віддзеркалюють сліпу.
Я — ідол. Серце й мозок кам'яні.
А ви довкіл зивалися, як черви,
І тіло обезглавленої жертви
З молитвами підносили мені.
Тепла просили, хліба і дощу.
Вмиралі, не скорившись печенігам,
А навесні, як жито із-під снігу,
Вставали знову — вірними мечу...*

Як справжній неоромантик, поет бачить себе і світ довкола у стані після війни і — одразу ж — у передчутті війни нової. Християнський та гуманістичний ідеал, що, попри все, залишається загальним ґрунтом написаного, постійно входить у конфлікт із активним, сливе ніцшеанським, імпульсом, котрий спонукає до мілітарного чину, нехай навіть до якогось часу потамованого:

*Бо я — тільки куля,
що, не бажаючи нікого вбивати,
свідомо випала з обойми,
А тепер шкодує...*

Постать жінки, кохання також вплітаються у цей світ прочування дальших катастроф. Коли на першому місці питання героїчного чину, чоловік та жінка відступають у свої традиційні, ще архаїчні ролі, де вона чекає й вона потенційна жертва, а він — виступає на бій, щоб вона жертвою не стала. Він воює і завойовує, а їй, врешті, залишають дуже мало вибору. Час війни — загальом прикрий час і багато колізій, не лише кохання, а й життя та смерті, він вирішує неспівмірно просто:

*Я молитимусь Сонцю Всевишньому,
Під його благодаттю засну,
Ти мене зрозумієш і вибачиш,
Що шалено кохаю війну.
Побажай мені ніжної смерті
І багато питної води.
Я упертий. І дуже відвертий —
Хочеш жди,
а не хочеш — не жди...*

Тим часом, негероїчний повсякденний світ, що існує довкола поета, вкрай некомфортний та навіть ненависний тому, хто прагне гострих пере-

живань, сутички та здобуття значного, справжнього, істинного. Тривіальне, пересічне викликає роздратування: ми часто натрапляємо на болючий контраст, коли щойно високий сюжет підважують образи ниці й приземлені, а сповнена героїчним пафосом мова враз дробиться скалками грубуватих лексем та простослів'я.

Істинне та непересічне, а власне пошуки їх, спонукають до міркувань та полемік — із самим собою, з уявними недругами-ворогами, з цілим огроном світу. Такими розмислами та настроями пронизані, фактично, всі збірки, де крізь суперечності проступає палке бажання поета зрозуміти причини людської ницості та віднайти шляхи до містичних духовних метаморфоз. Так, все це про спроби побачити у собі та в кожній людині непобачену нею глибину. Що ж, як більшість залишається глухою до цих волань поета і вперто тримається свого шляху приватної чи й колективної деградації. Окремі поезії з початку двотисячних звучать тепер як сумні пророцтва:

*Мовчання — це рабство. З його диких лап
За щастя шугнути між дахом і жахом...
Так спить після водки немитий кацап
І марить про свій триколор над Рейхстагом!...*

Зрозуміло тому, що найближчі до нас у часі поезії зі збірок «Мовозна» та «Поранений Херувим» 2014-2015 років уже чітко артикулюють те, що в ранніх книжках лише зненацька вибухало похмурими передбаченнями. Людина, що тримала в руках АКС, більше того — бачила в приціл ворога, думає інакше, ніж спокійний цивільний громадянин. Вихід зі стану війни взагалі складна штука, якщо такий взагалі можливий. Попри всю свою внутрішню вибуховість, поезія Сер-

гія Пантюка стверджує, що так — вихід людина знаходить завжди. От лише рани та шрами залишаються як нагадування та як запорука нового можливого бунту:

*Бо все воздасться і знадобиться
У ревнім колі, де рута чорна,
На ратнім полі, де Ватра-птиця
Жорсткі, мов жорна, здуває жовна,
Бо щастя поруч, та й пекло майже
Не запитає: вовки чи вівці?..
І тільки дідом забутий шмайсер
Зітхне тужливо в сирій криївці...*

III

Найбільш масштабний проект, котрий Сергій Пантук здійснив у співпраці з видавництвом «Смолоскип», стосувався не поезії, а сучасної політики: упродовж майже двох років він був організатором та модератором майже двох десятків дискусій на актуальні для української спільноти теми. Це називалося химерно й весело — Толока інтелектуальної комунікації, або ТІК, як жартували ми тоді, не залізний, а полемічний. У тих дискусіях, відео з котрих досі можна переглянути у мережі, взяли участь більше сотні осіб, поміж яких — депутати, активісти громадських організацій, знані науковці та літератори. Багато що з проговореного тоді, у 2011-2012 роках, пізніше стало реаліями революції та воєнного часу. Взагалі ж, жодна помітна смолоскипівська подія чи ініціатива за більш як 20-річну історію побутування видавництва в Україні не обходилася й не обходиться без участі Сергія Пантюка.

Проте ще більше ваги мало і має його спілкування з молодими літераторами, з тими, хто лише

починає шукати своє письмо та себе у літературі. Тут і десятки регіональних поїздок в пошуках непересічних та творчих, підготовка численних поетичних вечорів та фестивалів, у яких Сергій і організатор, і учасник, й нарешті — участь у щорічних молодіжних семінарах, котрі готує «Смолоскип». Знову ж, на правах старшого радника, котрий і про давніших письменників байку розкаже, і риму енергійно поправити може.

Тому й раді, що найповніше «Вибране» Сергія Пантюка з'явилося в нас. Книжка, котра не лише підсумовує найбільш промовисті з-поміж його досі написаних поезій, але і є свідченням доброї співпраці та щирого порозуміння.

Ростислав Семків